

Mikkelsmesskonferansen 2024

Torsdag 26. sept kl 11.00

«Du er Den hellige som troner over Israels lovsang» *Salme 22, 4*

-om hvorfor kirken synger

-Synge Herre, Gud ditt dyre navn og ære

Innledning

På sist søndags gudstjeneste opplevde jeg noe så sjeldent som at det var kø for å komme inn i kirken, det var ikke plass til alle. Noen måtte bare gå.

Presten som skulle gjøre tjeneste sa at denne gudstjenesten kom til å bli det største han hadde vært med på. Uten å ha hørt prestens utsagn ga også organisten uttrykk for det samme.

Presten var biskopen av København, biskop Peter, og organisten var domorganist Hanne Kuhlmann. Anledningen var avslutningsgudstjenesten for Nordisk kirkemusikksymposium i Kongens by der 120 sangere og musikere sto oppstilt i søylegangene oppe på galleriet som omkranser hele kirkerommet i domkirken.

Summingen i kirken fra mer enn 1500 mennesker, som satt og sto og fylte hver krik av kirka i forventningsfull småprat, var som *"lyden av en stor skare, et brus av veldige vannmasser"*.

Biskopen, som har ledet gudstjenester i forbindelse med på kirkemøter og bispevigslinger og kongelige festligheter kom med sin replikk da han ble var dette bruset og sto klar for å gå for alteret.

Domorganistens utsagn kom i en uformell samtale etter at gudstjenesten var slutt. En kirkemusiker med alle de store verker på repertoaret, med en CV som omfatter det aller meste av det en fremragende kirkemusiker kan oppleve som konsertorganist, mente at det hun hadde vært med på den dagen var større enn alt hun hadde opplevd før og noe hun aldri kom til å oppleve igjen.

Men hva lå bak disse sterke utsagn? Jo, det var sangen og forventningen til den. Det biskopen profeterte før gudstjenesten summerte domorganisten opp etter gudstjenesten. Biskopens forventninger hadde blitt innfridd. Dette var ikke lydende malm eller klingende bjeller. Salmesangen bølget fram og tilbake, fra kor til kor, med instrumenter, flerstemmige satser og diskanter. Det var akkurat det salmesangen skal være i enhver gudstjeneste, bare mer storslagen og mektig enn det vi omgir oss med til vanlig; nemlig et lovprisningsoffer rettet til den treenige Gud, som troner over Israels lovsang.

La fortellingen klinge med i fortsettelsen, og ha også det i mente at det ikke er antallet som deltar eller synger som er avgjørende, men at vi synger.

Det var sikkert mange gode grunner til at David, som etter skriften skal være opphavet til salme 22, beskriver Gud som han som troner over Israels lovsang. I noen bibeloversettelser kan man sågar se at det står "troner på Israels lovsang".

David var kjent for å være en flink sanger og harpespiller. Han visste, intuitivt og empirisk, at sangen og musikken har stor innvirkning både på kropp og sjel. Han kjente godt til den

jødiske fortellertradisjonen med sine mange historier om sangens sentrale plass, også om da Jerikos murer falt, som resultat av blåsing i bukkehorn og menneskemengdens rop og sang.

En gang kong Saul var plaget av en ond ånd, fant David fram harpen og spilte og sang en lovprisning til Gud for kongen. Saul blir trøstet av Davids sang og spill. Da måtte den onde ånd vike.

I begynnelsen

I begynnelsen skapte Gud. På den sjettede dag, da det meste var gjort og store mengder materie var sortert og gjort til det det skulle være, skapte han mennesket: Han blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende, pneumatisk skapning.

Pusten er grunnforutsetningen for livet. Vi puster for at alle kroppens celler skal få energi og evne til å opprettholde livet i den store organismen.

Vi puster fra første sekund etter fødselen til vi trekker vårt siste åndedrag når vi går ut av livet.

Pusten representerer en rytme, en grunnpuls i vårt liv. Dette er ikke viljestyrt men ligger lagret som en impuls hvor vi ikke kommer til og kan styre den selv. Pusten er ferskvare. Du kan ikke leve på forrige pust, og ikke ta neste før tida er inne. Dette regulerer kroppen selv.

Åndedrettet leverer oksygen til hjertet som pumper det rundt i kroppen til alle cellene. Hjerterytmene representerer en annen rytme i vårt liv. Den varierer etter hvilke belastninger vi påfører kroppen.

Kroppen er uhyre fleksibel, den tåler store påkjenninger, både fysisk og mentalt. Men den krever en vekselvirkning mellom arbeid og hvile, våken og virksom tilstand, og søvn.

Vi lever med andre pulsslag i livet, også. Flo og fjære, natt og dag, lys og mørke, nymåne og fullmåne, årstider og år som går. Mennesket er et dynamisk vesen som lever sitt liv i en dynamisk verden. Rytmen og pulsen gir rammer og impulser er vesentlige deler av livet. Det samme gjelder for kjerneverdiene i musikken, spenning og avspenning.

Pusten brukes også til å kommunisere med. Språket, som består av ord sammensatt av bokstaver og tegn som danner setninger, er også betinget av pusten. Det ene er at pusten brukes til å lage lydene språket består av. Men pusten og lungekapasiteten bestemmer også lengden på frasen, bestemt av hvor lenge man kan snakke med det luftreservoaret som er tilgjengelig.

Språklig kommunikasjon foregår i forutsigbare mønstre, med pust, betoning og frasering, som gjør at det er mulig følge med, å oppfatte det den vi kommuniserer med vil formidle.

Og sangen! Prøv å nynn på hvilken som helst sangstrofe og du vil oppdage at, så å si, alle strofer kan synges på en pust. Språket, sangen og musikken er i stor grad basert på menneskets naturlige åndedrett.

Men, hvorfor dette pratet om pust, språk, strofer o.s.v? Jo, fordi sangen, og dermed også musikken, er organisk knyttet til kroppen og åndedretsorganet, og reflekterer de mange pulsslagene og rytmene i den verden vi lever i. Sangen er også knyttet til intellekt og emosjoner og det å synge er en svært sammensatt prosess som involverer både det bevisste og det ubevisste.

Da vi som art hadde etablert oss som fiskere og jegere søkte våre tidlige forfedre ly for vær og vind, trygghet fra ville dyr og andre trusler, i huler og hellere. Det varte det ikke lenge før vi begynte å risse inn tegn og streker på bergveggene. Og det var ikke primært for å forskjønne ei våt og grå steinhule. Det var for å mane fram hell og lykke i fiske og fangst. Det gav seg et kunstnerisk uttrykk i form av helleristninger som vi kan se og beundre den dag i dag, - tusenvis av år etter at de ble slått inn i bergveggen. Som ved enhver annen bruk av den menneskelige stemme kan vi bare gjette på hvordan sangen oppstod i forhistorisk tid. Forskerne har delte meninger om hva som oppsto først, sangen eller det talte språk. Noe tyder på at det var sangen. At mennesker i tidenes morgen først laget lyder, som var mere sang eller nynning end egentlig talt språk. Og det finner jeg helt naturlig da språket fordrer et felles ordforråd og en terminologi.

Og jeg ser for meg at mens flammene fra bålet kastet lys og skygge og fangstmannen slo inn sine streker i huleveggen så laget han strupelyder som ble et forstadium for det vi ville kalle sang. Det å omgi seg med bilder og, bevisst eller ubevisst nynne til, representerte også en fromhet eller en maning, en form for bønn, fra mennesker som ikke visste om noen Gud, men som hadde en intuitiv opplevelse av at å gjøre det han gjorde der, kunne hjelpe ham, gi trygghet, og sørge for hell i jakt og fiske.

Sangen ble henta fram fra noe som har vært nedlagt i oss fra skapelsen av. Og siden har vi sunget, til glede trivsel og til Herrens lov og pris.

Hva er meningen med sang?

En vis mann sa en gang: Mens du lurer på hva du skal gjøre, sett deg ned og syng en sang.
Ole Brum

Da jeg var i gymnasalderen og veien fram mot musikkutdanning begynte å peke seg ut, hadde jeg svært begrensede oppfatning om musikkens betydning, virkning og relevans. Jeg kom over boka "Musikk og tanke" av Finn Benestad og husker at jeg kunne vanskelig legge den fra meg. Innholdet i boka åpnet et enormt perspektiv for det brede spekteret musikken opererer innafor og hvilke effekter musikken ble oppfattet å ha i de forskjellige epoker opp gjennom historien. Jeg mye å hekte min nyvunnede forståelse av musikk på, ikke minst gikk det opp for meg at musikkens relevans er mye større verdi enn pynt, hygge og adspredelse.

Sangen er et mål i seg selv. Moderne forskning sier at sangen kan styrke immunforsvaret, løse opp spenninger i kroppen, justere blodtrykket, stimulere fordøyelsen, gi bedre humør, bedre evnen til læring og øke produktivitet og yteevne. Ja, kort sagt et vidundermiddel både for og mot det meste ved at sangen frigjør dopaminhormonet som gir lykkefølelse og velbehag.

Omkring år 500 f. Kr. og på en helt annen plass i verden om ikke så langt unna men i en helt annen kultur, var de greske tenkere med Pythagoras, Platon og Aristoteles i spissen, opptatt med å sette ord på sine tanker om tilværelsen, om verden og livet. De hadde studert alt både nært og fjernt og gjort sine observasjoner og belagt det meste med tall, som et frampek mot vår tid hvor alt omdannes til sifre i pcens skjulte indre. De utarbeidet et musikkfilosofisk bakteppe som har gyldighet den dag i dag.

De sammenfattet dette i en filosofi omkring musikkens natur, vesen, hensikt, verdi og funksjon. De satte dette inn i sin forståelse av vitenskap og koblet musikken på matematikk, geometri og astronomi. De observerte stjerner og planeter og kom fram til at avstanden

mellom dem, sto i et visst forhold til hverandre. Dette sammenlignet de med musikkens intervaller og ideen om sfærisk musikk oppsto. Er det en parallell til det som sies i Romerbrevet om at alt det skapte sukker og stønner etter forløsning og at når dagen kommer skal selv berget bryte ut i sang? Det er nesten som man ser for seg at om avstanden fra en planet til en annen endres med en halv grad, eller en halv tone, fra liten til stor ters, så går sfærenes musikk over fra å være en mollakkord til en durakkord 😊.

Spøk til side.

Filosofene gjorde en svært grundig analyse og kom fram til at musikk kan oppfattes på flere måter, både isolert og i sammenheng. De skisserte følgende måter å oppfatte musikken på.

- Musikk kan oppfattes formalistisk. Musikkens hensikt knyttes til den musikalske strukturen. At musikkens form er en måte å oppfatte den på.
- Den kan oppfattes referensialistisk, musikkens verdi består i at den skaper assosiasjoner, tanker og ideer hos lytteren. At den fremstiller og refererer til utenom-musikalske hendelser og fenomener.
- Ekspresjonistisk, at musikken gjengir, påkaller eller erkjenner følelser.
- Praktikalistisk, at oppmerksomheten rettes mot musikalsk utøving og skaping, hvor det å praktisere musikk er hensikten med den.
- Kontekstualistisk som primært vurderer musikk som en manifestasjon av psykologiske, emosjonelle, politiske og sosiale krefter.

Dette kan vi gi vår tilslutning til den dag i dag. Og det uten å referere til noe guddommelig prinsipp eller kristen grunnforståelse.

Kirkemusikk som kunst

Kirkemusikken er en del av kunsten et fantasifullt, nyskapende og estetisk uttrykk. Det er ikke alltid kunsten er verken god -eller vakker. Men den skal være sann. Dens oppgave er å avklare, å sette lys på og vise sider ved, eller kritisere eller avdekke et fenomen. I de mest grelle framstillinger, i de verste clustre, kan kunsten imidlertid være alt dette, både god, rett og sann, -ja, til og med vakker. For den avdekker og åpner opp for og fortolker sider ved det å være menneske som gir dypere innsikt, forståelse og stimulerer tanken. For kunsten, og dermed musikken var en del av skapelsen fra den dag "Den store kunstner" signerte sitt verk og erklærte at alt var såre godt.

På den måten kan også kirkemusikken føre mennesker til nye erkjennelser, til ny innsikt og forsoning, også til tro. Et par eksempel: I tårnfoten, i restene etter den gamle Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche i Berlin, står det å lese på en håndskrevet lapp satt opp på ei tavle:

"Because of this church and the Cantata service with music by Bach, I have been able to forgive the German people for the death of my father on Sept 13th, 1943. I believe God does too. I feel a lot better now".

Jeg har snakket om beslektede tema i andre sammenhenger også. Et sted møtte jeg to russiske kirkemusikere. Som ungdom hadde den ene hadde fått tak i en Bibel. Hun fortalte at det å eie en Bibel i sovjettiden var «stort forbudt». Hvis man gikk til kirke kunne man bli «stort

forfulgt.» Den andre fortalte at i musikkstudiet kom hun over Bachs kantater og begynte å studere Bachs musikk. Partiturene, med bibeltekstene som Bach bruker i sine kantater, var ikke underlagt kontroll og forbud fra regimets side. Dette ble hennes vei til den kristne tro.

Det fører videre til kardinalspørsmålet:

Hvorfor synger kirken?

Det er påfallende hvor ofte Bibelen forteller om de store hendelser og at sangen, musikken og dansen er en sentral del av dem.

Jeg nevner i fleng:

Da israelsfolket sto tørskodd på andre siden av havet etter utgangen av Egypt, slo Mirjam på tromme, danset og sang: «Syng for Herren, for han er høyt opphøyd, hest og rytter kastet han i havet!»

Når paktkisten endelig settes på plass og tempelet innvies: 2. Krøn 5, 11. Idet musikken setter i så fyller Gud, selv, sin helligdom med sitt nærvær i form av en sky.

Når Jesaia kalles til profet: Serafer sto overfor ham. De ropte til hverandre: «Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot. Hele jorden er full av hans herlighet.»

Hele psalteret med 150 salmer med historie, klage, bønn og lovprisning. Dette stoffet sang Jesus i synagogen gjennom hele oppveksten **og** ved innstiftelsen av nattverden.

Sakarjas, Marias og Simeons lovsang som synger med ord som beskriver hvorfor de synger og på den måten gir uttrykk for takk, lovprisning og hengivenhet.

Sangen på Betlehemsmarken. Da det store koret som synger uavbrutt, får slippe ned fra de høye sfærer og, i forbindelse med en uannonsert friluftskonsert, framfører et verk som aldri har vært framført eller hørt i våre jordiske daler. "Gloria in excelsis Deo"

Og vi har flere andre passasjer i NT som også er av hymnisk karakter før det hele summeres opp i Åpenbaringsboken med det vi opplevde i Vor Frue kirke i København:

"Da var det som jeg hørte lyden av en stor skare, et brus av veldige vannmasser og et drønn av mektige tordenbrak."

Vi hopper fram i historien og tar et par eksempler noe nærmere vår egen historie:

Da Olav Tryggvason steg i land på Moster for over 1000 år siden forteller Snorre at han reiste teltene på land og "lot synge messe". Det må gjort et utrolig sterkt inntrykk på de so fikk oppleve dette første gangen. Sterke og klare farger, med gull og skarlagen, spesielle klesdrakter, underlige ord som *Hoc est corpus meum*, og *filioque* må ha gjort et sterkt inntrykk på de som var til stede. Og for ikke å glømme **sangen**.

Da reformasjonen kom, nok en gang som et resultat av slagg og avleiringer i kirkens offerpraksis med kjøp og salg av avlat, var det enda en gang behov for å rydde opp. Resultatet av denne storrengjøringen er etterhvert langt på vei anerkjent også av moderkirken selv. Det var en nødvendighet. Reformasjonen ga oss Bibelen på vårt eget språk, og det ga menigheten redskap til å synge lovsangen, salmesangen, også det på eget språk. Reformasjonen tanker og ideer ble sunget inn. Sangen gav vinger til ord og forestillinger som kunne framkalle troen.

Luther etablerte en form for religiøst fellesskap som baserte seg på alles deltakelse i stedet for bare noen få. Gjennom stemmebruk i felles sang. Ikke skjønnsang eller solistiske prestasjoner, men ved at alle blander sin røst, sterkt eller svakt, rent eller surt, i en felles tilbedelse.

Tilbake til Salme 22:

"Men du er Den hellige, som troner over Israels lovsang."

Det er en stor tanke at Guds trone, ikke er basert på opphøydhed, på kostbarheter målt i menneskelig rikdom, men på vår lovsang.

Og ikke nødvendigvis med de store ovasjoner og sterke hallelujaer, men stille sukk i form av bønn til en som omgir oss på alle sider uansett hva som skjer.

I GT fins lange og detaljerte forskrifter om hvordan offerpraksisen skulle foregå: Sonoffer, brennoffer, slaktoffer, om lyteløse værlam, duer osv.

Vi kjenner historien fra tempelplassen, hvor kreftenes frie spill resulterte i at plassen var blitt en massiv markeds plass og kjøp og salg av offerdyr fortrenget bønnepaksisen.

En lukrativ geskjeft hadde overtatt og ble til et salig virvar hvor Bønnens hus var korrumpert av disse som skodde seg på den foreskrevne offerpraksisen. Jesus måtte gripe inn og ryddet plassen med en heftighet vi sjelden finner hos ham.

På denne bakgrunn foretar forfatteren av Hebreerbrevet fra sin posisjon et oppgjør med denne praksisen og sier det som skal og må sies:

"Slaktoffer og offergaver, brennoffer og syndoffer ville du ikke ha og hadde du ikke glede i, enda det er slike offer som bæres fram etter loven."

Så kommer konklusjonen: *"La oss da ved ham stadig bære fram for Gud vår lovprisning som offer, det vil si frukten av lepper som bekjenner hans navn."*

Det er dette Hr Petter synger om i vers to av "Herre Gud, ditt dyre navn og ære".
"sin lebers plikt."

Her må jeg som snarest svinge innom gudstjenestens to fundamentale søyler.

Det sakramentale: Guds gaver til oss i form av sakramentene, ubegrenset kjærlighet, nåden gleden og friheten.

Det sakrifisielle: Vårt sakrifisielle gjensvar er å ta i mot av de gaver Gud gir i møte med oss, evangeliet og nattverden, og vi bekrefter det gjennom år sang.

Vår offergave, det eneste vi skylder å komme med: Lovsangofferet. Ikke av tung plikt eller som øvelse for å fortjene frelsen, men som takk for det vi har fått. Som en takk fra oss som, aldeles ufortjent, har mottatt den største, og uoppnåelige gave.

Lovsang

Dermed må det sies noe om lovsang. Vi har etter hvert fått et lovsangsbegrep som ikke samsvarer med mye av det vi i kirken synger om og måten vi gjør det på. Lovsang kan være så mangt, faktisk også både klage og anklage. Å henvende seg til Gud i en trengt situasjon er

en like stor bekræftelse av Gud og hans tilstedeværelse i vårt liv som en gla'sang med løftede hender og slørete blikk.

Et godt eksempel på dette er Bartimeus og hans lovsang. Han som er opphavet til vårt kyrie-rop i messen.

Er det forresten bare jeg eller er noen andre av dere enige i at i de komponerte messene fra musikkhistorien så er det ofte kyrie-satsen som utfordrer sterkest? Som gir de største opplevelser både å lytte til og å framføre, som både rører og berører sterkest?

Prologen i Johannesevangeliets beskriver Jesus som Logos, det guddommelige skaperordet, som er blitt det inkarnerte mennesket. Guds skaperord kroppsliggjort i Kristus. Logos som det guddommelig virkende verdensprinsipp, som representerer verdensfornuften og verdensorden.

Da Bartimeus åpnet øynene var han sikkert blendet av lyset som møtte han. Etterhvert fikk han øye på farger i lysspillet og fremst i dette fargerike bildet av konturer, kontraster og former ser han Logos. Den inkarnerte Gud, -som var der fra begynnelsen, som ble menneske og underla seg våre kår og satte alt i skikk. Bartimeus opplevde å få se, -og det han så var mer enn han hadde kunnet forestille seg. Han så Jesus, Logos. *"Straks kunne han se og han fulgte Jesus på veien."*

Å følge Jesus på veien, er ikke det også en form for sakrifisielt gjensvar?

Sideblikk på kirkens sangpraksis

Å synge er noe som ligger på lager hos mennesket fra før man er født. Nyfødte barn eksperimenterer med stemmen og uttrykker de dype sannheter for oss, som på en underlig måte kommuniserer fra hjerte til hjerte uten at det er en kognitiv mening. Dette språket, først og fremst mellom den nyfødte og mor, innebærer mer enn lyd, det innebærer fysisk kontakt og blikkontakt som bonder disse to fra dag en.

Jeg husker fra liturgikkundervisningen på NMH med førsteamanuensis Arne Solhaug hvor han foreleste om den unisone sang i kirken, uten tekst, men på lange melismer på en vokal, siste vokalen i f. eks. halleluja. Han mente å si at på et punkt blir det å synge viktigere enn hva man synger, han kalte det for en vokal jubilus, hvor melodien går over fra å være bærer av en tekst til å bli en ordløs jubel, takk eller lovprising i en melodisk utfoldelse. Jeg husker jeg var undrende til dette og syntes at den alltid nøkterne Arne pratet over seg. Men jeg har senere erfart at den stille pludringen mellom mor og nyfødt, minner meg på om den nære kontakten som oppstår i forbindelse med kirkens sang mellom oss og Vårherre, som vi nordlendinger på eiegodt vis omtaler Gud. Og jeg har fått bekræftet at noen ganger er det ikke det man synger, altså de ord som melodien ledsager som er viktig. Faktisk er det ofte jeg tenker at melodien og harmonien i seg selv er lovprising god nok.

Jeg lurer på om ikke har kirkens vekslende understreking av å forkynne moral og levesett, i stedet for evangeliet, også smittet over på kirkens sang og etter hvert ført til at Kirken, i for stor grad lagt vekt på å synge de riktige ordene framfor å synge den rette sangen?

Sangen og musikken er en størrelse som er vanskelig å få grep på. Det er i seg selv et mysterium. Musikken kan være vakker og gi gode vibrasjoner, men den er så mye mer. Kirkemusikken er ikke et koselig supplement eller pynt på baksten, på gudstjenesten. Det er selve gjæra i deigen som får kirken til å bli det den er ment å være. Et lovsyngende fellesskap.

Et sideblikk på kompetanse.

De siste kapitlene i 2. Mos beskriver hvordan Herren befaler Moses å lage møteteltet, den mobile helligdommen israelittene skulle frakte med seg under ørkenferden. Her beskrives hva som skal gjøres, hvilke materialer som skal brukes, hvordan det skal utformes og ikke minst, hvem som skal gjøre jobben. Slik står det:

"De som skal utføre arbeidet, er Besalel og Oholiab og alle menn som har anlegg for det, som Herren har gitt evner og innsikt, så de forstår å gjøre alt det arbeid som skal til for å reise helligdommen, nøyaktig slik som Herren har sagt".

Videre leser vi:

"Evnen til å lære opp andre har Herren gitt både ham og Oholiab, Akisamaks sønn."

Det er ikke noen anbudsrunde i dette for å sikre lavest pris. Nei, det er ikke hvem som helst som får oppdraget for her understrekes behovet for kompetanse. Behov for innsikt og evne til å forvalte kunnskapen og verktøyene for å få best mulig resultat. Disse kompetente får oppgaven om også å føre arven videre og lære opp andre i prosessen.

Når det så sterkt understrekes at det kreves kompetanse for å bygge helligdommen rent fysisk, hvor selvsagt bør det ikke da være å bygge katedralen innenfra med liturgien og kirkemusikken som arena basert på tilsvarende innsikt og evner? Og hvor viktig er det ikke å føre dette videre slik at oppdraget som er gitt kan fullføres, å bringe fram et lovprisningsoffer. Det er dette kirkens sangpraksis har drevet med i hudrevis av år og som enda er et uovertruffent middel både i gudstjenestefeiring og i trosopplæring.

Til dette trengs det kompetanse. Noen få ganger kan det klare seg med tre grep på gitaren, eller noen akkorder på et klaviatur, men i lengden strekker ikke dette til.

Det handler om mye mer, en kompetanse som gjennom sin praksis beveger sinnet og åpner tolkingsrom, supplerer kognitive funksjoner med en annen innsikt enn det intellektuelle og åpner en vei for Den hellige ånd inn i menigheten.

Om dette sa KM i 2015 noe viktig:

KM 15

«Musikken er en integrert del av kirkens gudstjeneste, ikke noe ekstra, en slags prydd man eventuelt kan velge. For å realisere dette gudstjenesteidealet, kreves personer som har evner og utdannelse til denne musiske gjerningen. Komiteen finner grunn til å vektlegge at dette ikke er noen fremmed faglighet, som hentes inn utenfra. Kirken definerer de tjenester som er nødvendige for dens liv. På dette grunnlag kaller, utruker, vigsler og sender kirken personer til de ulike tjenestene. Slik er det også med kirkemusikkjenten.

En tjeneste som er å sammenligne med de andre tjenestene i kirken. En kjernevirksomhet som er av avgjørende betydning for måten vi tror på. En tjeneste som ikke handler om "spilling", men som omfatter en dypt forankret dogmatisk og ideologisk praksis i tradisjonen og i Bibelen. Som det ultimate uttrykksmiddel for å tjene og tilbe Gud, som vår hovedoppgave samlet til gudstjenesten.

Kirkemusikeren skal måtte kunne stille en diagnose i løpet et millisekund på bakgrunn av de til enhver tid gitte symptomer og foreskrive den aktuelle behandling der og da v h j a klang,

klangfarge, tempi, dynamikk, ansats, avsetning for å hjelpe menigheten til å forløse sangen. Ikke for at forsamlingen skal oppleve seg som vellykket, men fordi han som har gitt oss livet og muligheten til å uttrykke oss musisk, fortjener å æres og tilbes med det beste uttrykk til enhver tid.

Vi slår oss altfor ofte til ro med det middelmådige og lever greit med det. Å lede menigheten i "Det er navnet ditt jeg roper" for femtiende gang kan gjøre noen og enhver både forutsigbar og uaffektet.

Domkantor emeritus, Terje Kvam har en egen evne til å spissformulere seg. Jeg husker en gang han, som dirigent for Domkoret, sa at dere har, for pokker, med å synge salmen som om det er første gang og ikke på autopilot!

Noen ganger er det noen som viser vei og åpenbarer hvordan dette kan gjøres. Som under en kveldsbønn på en VTV-samling i Rognan i sommer da en sopran svingte seg opp på de store høyder med en diskant på, nettopp, salmen "O bli hos meg". Disse tonene gjorde at forsamlingen umiddelbart ble løftet og fulgte opp med en malmsfull og fulltonende sang som ble avløst av gråt og glede da liturgien var slutt. Noen var forundret over opplevelsen og hadde vanskeligheter med å forstå hva som hadde skjedd eller å godta det. Mange var imidlertid overbevist om at denne sterke opplevelsen måtte ha noe å gjøre med Guds nærvær der og da.

Salmesangen er det middel som gir folket anledning til å delta. Salmesangen er folkekirkens kulturelle grunnmur. Uten den har ikke vi kirkegjengere noen probat måte å vise vår delaktighet på og gudstjenesten står i fare for å miste sin funksjon som felles handling.

Kristi nærvær i ord og sakrament er det som konstituerer, eller legitimerer vår deltakelse. Men uten noe gjensvar mister gudstjenesten sin kraft. Uten vårt gjensvar oppstår en enveiskjørt henvendelse fra Gud til oss. Dynamikken blir borte og det hele faller fra hverandre, fra vår side sett. Gud er neppe avhengig av oss og deler raust ut sine gaver. Men vi er avhengige av å kunne meddele oss til Gud på denne måten, for, om vi skal tro det rett, er det det som kreves av oss og det er til vårt beste.

Jeg tror at da Gud skapte så gjorde han det med en resonans, han sa ikke "Det ble lys". Han sang det, som Joseph Haydn så nydelig har foreskrevet det. OG denne resonansen er det som ligger innestengt i det skapte. En gang skal det slippe løs. Rom: "Vi vet at helt til denne dag sukker og stønner alt det skapte samstemt, som i fødselsrier etter forløsning."

Dette er det kirkemusikken påminner om og er bærer av. Vi synger for vi kan ikke annet, som en respons på det store mysteriet, at Gud elsket oss først og gav oss aldri opp.

Dessuten er kirkens utfordring å legge til rette for at sangen i liturgien, aldri får et endegyldig uttrykk. Vi skal alltid synge den nye sang, ikke i betydningen av nye sanger nødvendigvis, men hver gang er den gamle salmen like ny og det ultimate uttrykk skal alltid søkes. Det er alltid noen av oss som hele tiden på søken etter ny innsikt og viten og gjør hva vi kan for å finne ut av det. Kunsten, sangen og musikken higer også alltid etter nye innsikter for å kunne nå enda lengre.

Alt dette er basiskunnskap som vi har. Sangen og musikken, kirkemusikken er et uovertruffet middel til å bygge kirke. Vi har kunnskapen og evnen og bør ta middelet i enda sterkere bruk for å nå i mål.

Evangeliet er i seg selv et mysterium. Flere ganger brukes Paulus begrepet når han skal forsøke å forklare Kristi nåde. Mysteriet forsøker Paulus, typisk nok å løse kognitivt og intellektuelt v. hj. a. ledetråder og nitid gjennomgang av alle de muligheter som finnes. Men han innser at han ikke kommer i mål, han snakker om hemmeligheter eller mysterion.

Men det kristne mysteriet er av slik art at det, på den ene siden kan presenteres som det det er, en Gudvillet handling som fører mennesker av alle nasjoner, inn i Guds grenseløse omsorg, varetekt og trygget. Samtidig er dette så umulig å oppfatte bredden og dybden av, det er ufattelig for det menneskelige intellekt. Mennesket som art har aldri slått seg til ro med å skue den nærmeste horisont. Alltid har det vært noen av oss som har villet vite hva som ligger bak neste blåne, på neste planet og solsystem og ut i det store makrokosmos. Andre har villet vite hva som ligger i atomet, hva som skjuler seg i neutroner og protoner, innerst inne i mikrokosmos. Sammen har disse avdekket stadig ny innsikt, nye erfaringer og kunnskap. På et punkt blir dette så spesifikk kompetanse at de færreste av oss er i stand til å følge med på resonnementet. Vi må på et punkt oppgi den intellektuelle forståelsen og bare velge å tro på det vi blir fortalt av ekspertene stemmer, gi oss ekspertenes evangelium i vold, eller vi kan la være.

For å belyse mysteriet kan kunsten, musikken og poesien i særdeleshet benyttes. I grenselandet mellom de to hjernehalvdelen, hvor emosjoner og intellekt møtes, oppstår gjerne den store kunst. Martin Luther sa det slik; «Evangeliet er for stort til å bare forkynnes med små ord, det må synges, -«es muss gesungen werden».

Vi er skyldig å uteske hva som ligger i dette og hvordan vi til enhver tid og med de virkemidler og kompetanse vi har til rådighet kan svare ut vårt lovprisningsoffer ved at vi utnytter den kompetanse vi har og våre evner fullt ut.

Avslutning

Med den innsikten vi har om sangens og musikkens fortreffeligheter, om alle sider ved sangens virkemåter og virkningsgrad for alle som synger eller lytter til sang og musikk, slår det meg at "Gud Fader, himmelens og jordens skaper" kanskje ikke er så avhengig av "lovsangen han troner over" som vi tror. Kanskje er hans prosjekt, gjennom å pålegge oss kravet om å bli lovsunget, å dra omsorg for oss og for alt det han har skapt, gi livsmot, innhold og retning for livet til oss mennesker ved at vi samhandler i tilbedelsen? Det beste for oss er ikke å gjøre dette solistisk, det beste er å gjøre det i kor.

Hans prosjekt avhenger ikke av oss, hva vi gjør eller lar være ugjort. Akkurat som et skip er avhengig av riktig kurs, høvelig fart, ballast og god los for å komme vel fram, er vi som enkeltindivider og som flokk avhengig av fellesskapet i vår henvendelse til Gud. Vi er et fellesskap på vei gjennom livet fra fødsel til død, på en seilas fra stoa der heime til stranda like utafor det nye Jerusalem, og vår lovprisning til Gud inkluderer bønn og klage. For å kunne greie overfarten best mulig og komme vel fram til den himmelske strand, er det å lovsynge Herren, fordi "Han er god og hans miskunn varer evig" både middel og mål for vårt liv og den beste oppskrift for en vellykket seilas. Lovsangen er det som fyller seilene med vind, gir framdrift og kraft på Livets seilas.

For Skaperen er det å se at det skapte er såre godt hans største velbehag. Å kunne fastslå at vi har de beste forutsetninger for å takle de prøvelser vi får kastet på oss i livet gjør ham glad. Vi, som hans øyenstener er ikke forskånet fra noe av dette uansett hvor mye vi synger, ber eller klager. Men vi er utrustet på en slik måte at, ikke om, men når livet går tapt, så blir vi ivaretatt og "det kommer til å gå bra", som vi sa under epidemien.

Om ikke vi evner å gi stemme eller lyd til dette lovprisningsoffer så får vi sette får lit til at andre klarer det. Og i siste instans må vi kanskje sette vår lit til at sfærenes musikk overtar og innfrir skapelsens oppgave om å lovsynge han som troner over Israels lovsang. Det er et verdig kongesete å trone på, midt i lovsangen.

Coda

Det er blitt meg fortalt at det spilles musikk av Johann Sebastian Bach over høyttaleranlegget på Hauptbahnhof i Hamburg på nattetid. Det viser seg et de som lever sitt liv i og omkring denne jernbanestasjonen og som tilbringer nettene sine der i narkorus og elendighet reduserer narkodosen etter at de begynte denne praksisen med Bachs musikk. Det er færre overdoser med døden som følge når den musikken spilles. Det må være noe i denne musikken som evner å overbevise mennesker som er på randen til å gå ut av tiden, til å utsette det, ihvertfall en natt til...

I Japan, shintoismens høyborg, fylles konsertsalene når pasjoner og kantater Johann Sebastian framføres. Det må være noe ved denne musikken som gir slike opplevelser til et folk som ikke er oppdratt med og i den kristne tro og som ikke har et forhold til teksten som formidles.

Romsonden Voyager, som ble sendt ut i verdensrommet i 1977, fungerer visst enda. I 2022 var Voyager fortsatt i drift forbi den ytre grensen av heliosfæren i det interstellare rommet. Inne i romsonden er det montert en CD-spiller med blant annet Die Kunst der fuge av Johann Sebastian klar til avspilling. Jeg kan ikke la være å undre meg på om noen, noen gang kommer til å trykke på knappen for så å høre musikken uti neste solsystem og hva lytteren opplever da... der Voyager svever i de store, kalde og åpne rom, omgitt av sfærenes musikk til Guds ære. Soli deo gloria.